

УДК 334.7.009.12:005.44(477)

Колобердянко І.І.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки,
природних ресурсів і економічної теорії
Запорізького національного університету

Гаркуша О.В.
студентка
Запорізького національного університету

ПРОБЛЕМА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

THE PROBLEM OF INCREASING COMPETITIVENESS OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

АНОТАЦІЯ

У дослідженні здійснено аналіз міжнародної конкурентоспроможності України у світовій економічній спільноті. На основі аналізу рейтингів конкурентоспроможності країн світу досліджено особливості розвитку української економіки. Виявлено макроекономічні чинники підвищення конкурентоспроможності України на світовій арені. З'ясовано, що зниження вітчизняної конкурентоспроможності в міжнародних рейтингах пов'язане з нестабільною політичною ситуацією та зі зростанням агресії Росії. Оскільки військові протистояння на Донбасі призводять до постійного зниження загальноекономічних показників, руйнування інфраструктури та спаду виробництва, це все негативно позначиться на майбутніх рейтингах міжнародної конкурентоспроможності України.

Ключові слова: конкурентоспроможність, рейтинг, глобалізаційні процеси, економіка, Україна.

АННОТАЦИЯ

В исследовании проведен анализ международной конкурентоспособности Украины во всемирном экономическом сообществе. На основе анализа рейтингов конкурентоспособности стран мира исследованы особенности развития украинской экономики. Обнаружены макроэкономические признаки повышения конкурентоспособности Украины на мировой арене. Установлено, что снижение отечественной конкурентоспособности в международных рейтингах связано с нестабильной политической ситуацией и с ростом агрессии со стороны России. Поскольку военные противостояния на Донбассе приводят к постоянному снижению общеэкономических показателей, разрушению инфраструктуры и спада производства, это негативно скажется на будущих рейтингах международной конкурентоспособности Украины.

Ключевые слова: конкурентоспособность, рейтинг, глобализационные процессы, экономика, Украина.

ANNOTATION

Analyzed the international competitiveness of Ukraine in the world economic community. The features of the Ukrainian economy development were studied on the basis of the analysis of the competitiveness of the countries of the world. It is shown that the decrease of domestic competitiveness in international ratings is due to the unstable political situation and the growing aggression of Russia. As the military confrontation in the Donbass leads to a permanent decrease in general economic indicators, infrastructure destruction and a decline in production, this will negatively affect future international competitiveness ratings of Ukraine.

Keywords: competitiveness, rating, globalization, economy, Ukraine

Постановка проблеми. Світова фінансова криза зробила свої корективи та фундаментальні зміни як у функціонуванні світової економіки, так і в економічному розвитку всіх країн світу, що відобразилося у міжнародних рейтингах та їх конкурентоспроможності. Емпі-

ричні дослідження та світовий досвід довів, що вирішальною умовою досягнення задовільного рівня конкурентоспроможності країни є економічно сильна держава зі сформованою та розвиненою ринковою структурою, високою бізнес-активністю підприємців, кваліфікованими фахівцями та передовим науковим потенціалом.

Жорстка конкурентна боротьба на світових ринках потребує від України пошуку шляхів підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, формування в країні потужного інноваційного та науково-технічного потенціалу, сприятливого бізнес-середовища, що в перспективі дасть змогу зайняти провідні позиції на міжнародних ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики аналізу рівня міжнародної конкурентоспроможності країн присвячено праці як зарубіжних, так і вітчизняних учених, таких як О. Білорус, В. Вергун, Б. Губський, Д. Лук'яненко, В. Новицький, М. Портер, Дж. Сакс, Й. Шумпетер та ін. [1].

Ці автори актуалізували теоретичну базу і визначили сутність, принципи та механізми управління конкурентоспроможністю національної економіки. Проте, незважаючи на значний прорив у теорії та практиці дослідження конкурентоспроможності країни, на нашу думку, є нагальна необхідність у подальшому поглибленому вивченні інструментів, які б суттєво підвищили ефективність господарювання країни в глобальному конкурентному середовищі.

Мета статті полягає у дослідженні проблематики конкурентоспроможності України, а також пошуку ефективних інструментів для поліпшення конкурентних позицій вітчизняної економіки на міжнародному ринку в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективний подальший стратегічний розвиток України не може бути досягнутий без урахування фактору глобалізації та, відповідно, глобальної конкуренції. При цьому основну увагу слід приділити внутрішнім процесам та внутрішній адаптації національної економіки до умов світового співтовариства.

Нині існує декілька відповідних міжнародних рейтингів для оцінки ефективності економічного розвитку країн світу, одним із яких є рейтинг міжнародної конкурентоспроможності країни [2].

Перспективи розвитку глобальної економіки, як і в минулих роках, не є стабільними. В останні п'ять років глобальні темпи розвитку провідних економічних центрів, зокрема провідних розвинених економік і таких, що розвиваються, залишаються на історично низькому рівні.

Також простежується чітка тенденція щодо неоднакового процесу зростання економік у різних країнах світу. Нині країни, що розвиваються, зростають набагато швидшими темпами, ніж розвинені економіки, і стабільно скорочують різницю між рівнем прибутків населення.

Всесвітній економічний форум із 2005 р. аналізує конкурентоспроможність країн, використовуючи Індекс глобальної конкурентоспроможності (ІГК) – комплексний інструмент оцінювання мікро- і макроекономічних показників національної конкурентоспроможності [5].

Визначають конкурентоспроможність як відповідний набір інститутів, політик і факторів, які визначають рівень продуктивності країни. Рівень продуктивності також визначає дохідність інвестицій в економіку, котрі є вирішальним стимулом економічного зростання.

Продуктивність, як і конкурентоспроможність, визначається багатьма факторами. Як наслідок багатомісячних досліджень даних факторів, виникали різноманітні теорії – від концепції спеціалізації і розподілу праці А. Сміта до пріоритетності інвестицій у фізичний капітал та інфраструктуру в економістів неокласичної школи.

Більш сучасні теорії беруть до уваги інші фактори, наприклад освіту та навчання, технологічний прогрес, макроекономічну стабільність, високий рівень державного управління, розвиненість бізнесу й ефективність ринку. При цьому дані не виключають один одного.

Згідно з думками багатьох провідних економістів, основні фактори згруповані у дев'ять складників конкурентоспроможності (рис. 1).

Усі наведені складники конкурентоспроможності взаємопов'язані й мають тенденцію до посилення одна одної. Наприклад, неможливо досягти високого показника у складнику інновацій, не маючи достатньо освіченої й добре підготованої робочої сили, здатної втілювати найновіші технології у життя.

Отже, у цілому міжнародну конкурентоспроможність країни слід розглядати як здатність держави приймати активну участь у світових економічних відносинах, створюючи таке внутрішнє бізнес-середовище, яке б сприяло прогресивному розвитку конкурентних переваг вітчизняних економічних суб'єктів та стійкій позиції на світових ринках, тим самим забезпечуючи прозорість економічного господарювання та високий рівень життя громадян [2].

Так, за опублікованим Всесвітнім економічним форумом Індексом глобальної конкурентоспроможності 2016–2017 (*The Global Competitiveness Index*), Україна посіла 85-е місце серед 138 країн світу, втративши за рік шість позицій (у попередньому рейтингу займала 79-ту позицію).

Вже традиційно рейтинг очолили Швейцарія та Сінгапур. До десятки найконкурентоспроможніших, як і в попередньому дослідженні, увійшли США, Нідерланди, Німеччина, Швеція, Великобританія, Японія, Гонконг та Фінляндія.

Індекс глобальної конкурентоспроможності складається з більш ніж 100 змінних, що згруповані у 12 контрольних показників («Інституції», «Інфраструктура», «Макроекономічне середовище», «Охорона здоров'я та початкова освіта», «Вища освіта і професійна підготовка», «Ефективність ринку товарів», «Ефективність ринку праці», «Розвиток фінансового ринку», «Технологічна готовність», «Розмір ринку», «Відповідність бізнесу сучасним вимогам» та

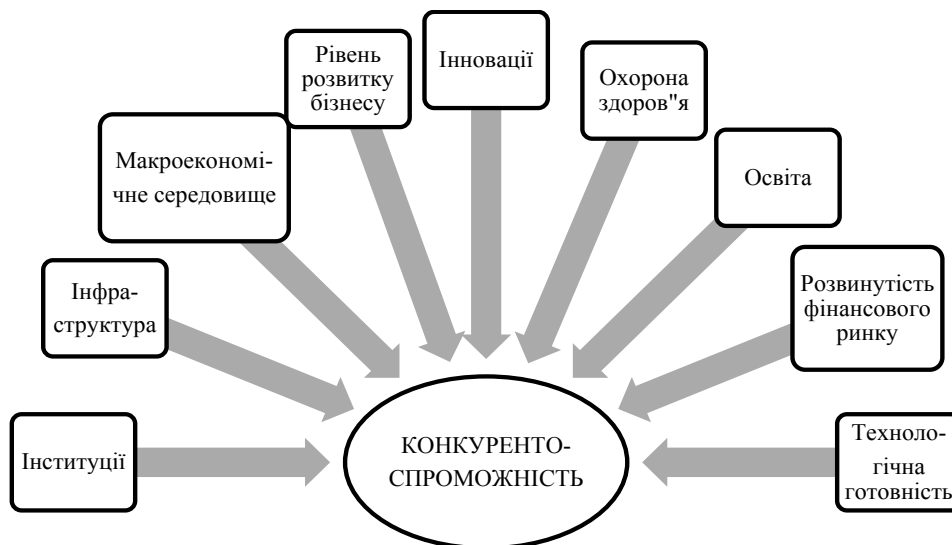

Рис. 1. Основні складники конкурентоспроможності країни на міжнародній економічній арені [2]

«Інноваційний потенціал») за трьома основними групами субіндексів: «Основні вимоги», «Підсилювачі продуктивності» та «Інновації та фактори вдосконалення».

Згідно з даними дослідження, Україна погіршила свої позиції у семи з 12 основних показників. Найбільше нами втрачено (мінус 17 пунктів) за складником «Ефективність ринку праці», по дев'ять пунктів втрачено за показниками, що характеризують розвиток фінансового ринку країни та охорону здоров'я і початкову освіту. Пасемо задніх ми і з розвитком інфраструктури та іншими складниками Індексу глобальної конкурентоспроможності.

За деякими позиціями країна «очолює» списки з кінця, зокрема за міцністю банків нам другий рік поспіль присвоєно останнє місце серед оцінюваних країн світу, з-поміж 138 країн за регулюванням фондових бірж ми

отримали передостаннє місце; за інфляційними змінами – 136, за якістю доріг – 134.

Динаміку рейтингових позицій економіки України за індексом глобальної конкурентоспроможності можна простежити в табл. 2.

Проілюструємо досягнення України також на рис. 3.

За даними рис. 3 можна чітко спостерігати постійну негативну тенденцію розвитку національної економіки, головною рушійною силою якої є, звичайно, ведення бізнесу.

Негативними факторами для ведення бізнесу та перманентного погіршення конкурентоспроможності в нашій країні визначено (в порядку зменшення): корупцію, політичну нестабільність, інфляцію, неефективну державну бюрократію, ускладнений доступ до фінансів, часту зміну урядів, високі податкові ставки, складність податкового законодавства, регулювання

ІНДЕКС ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ	2015-2016 (140 країн)	2016-2017 (138 країн)		ТРЕНД (10 останніх досліджень)
		місце в рейтингу	індекс	
	79	85	4,0	
ОСНОВНІ ВИМОГИ	101	102	4,0	
ІНСТИТУЦІЇ	130	129	3,0	
ІНФРАСТРУКТУРА	69	75	3,9	
МАКРОЕКОНОМІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	134	128	3,2	
ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я ТА ПОЧАТКОВА ОСВІТА	45	54	6,0	
ПІДСИЛЮЮЧІ ПРОДУКТИВНОСТІ	65	74	4,0	
ВИЩА ОСВІТА І ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА	34	33	5,1	
ЕФЕКТИВНІСТЬ РИНКУ ТОВАРІВ	106	108	4,0	
ЕФЕКТИВНІСТЬ РИНКУ ПРАЦІ	56	73	4,2	
РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ	121	130	3,0	
ТЕХНОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ	86	85	3,6	
РОЗМІР РИНКУ	45	47	4,4	
ІННОВАЦІЇ ТА ФАКТОРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	72	73	3,5	
ВІДПОВІДНІСТЬ БІЗНЕСУ СУЧАСНИМ ВИМОГАМ	91	98	3,6	
ІННОВАЦІЇ	54	52	3,4	

Рис. 2. Складники рейтингу глобальної конкурентоспроможності та позиції України у світі

Таблиця 1
Позиції України в міжнародних рейтингах конкурентоспроможності в 2016–2017 рр. [3–5]

Показник	Лідер	Місце України в 2015 р.	Місце України в 2016 р.	Підйом/спад у рейтингу
Індекс економічної свободи	Гонконг	162/180	166/180	-4
Doing Business	Нова Зеландія	83/190	80/190	+3
Реєстрація підприємства	-	30	20	+10
Підключення до електромереж	-	137	130	+7
Оподаткування	-	107	84	+23
Рішення проблем із неплатоспроможністю	-	141	150	-9
Міжнародна торгівля	-	109	115	-6
Реєстрація власності	-	61	63	-2
Доступ до отримання кредитів	-	19	20	-1
Отримання дозволів на будівництво	Без змін			
Боротьба з корупцією	Данія	131	176	-45
Індекс процвітання	Нова Зеландія	105	107/149	-2

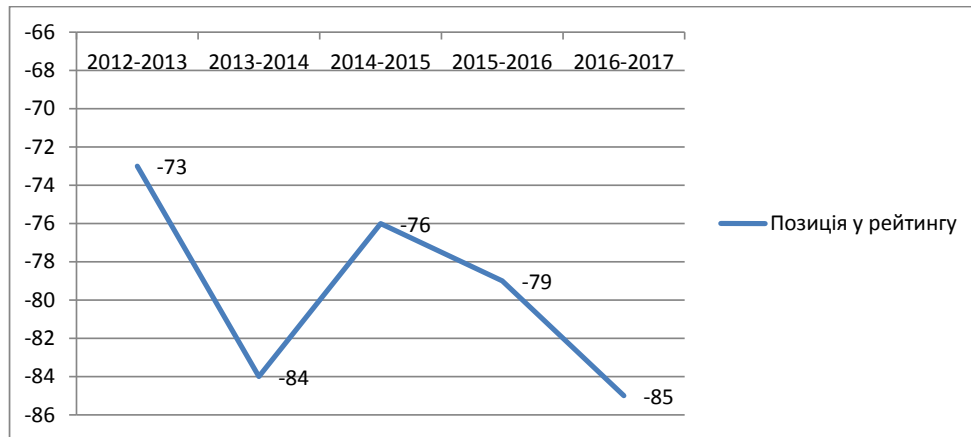

Рис. 3. Динаміка рейтингових позицій української економіки в 2012–2017 рр.

Таблиця 2
Динаміка рейтингових позицій національної економіки в 2012–2017 рр.

Рік	Позиція України
2012-2013	73 (із 144)
2013-2014	84 (із 148)
2014-2015	76 (із 144)
2015-2016	79 (із 140)
2016-2017	85 (із 138)

валютного ринку, невідповідну якість інфраструктури, обмежувальне регулювання ринку праці, недостатню здатність до інновацій, злочинність та крадіжки, погану етику робочої сили, низьку якість охорони здоров'я та недостатню освіченість працівників.

На думку західних аналітиків, економіка України залишається дуже крихкою. Виросли держдефіцит і державний борг, відтік капіталу чинить тиск на валюту. Аналітики фонду вважають, що тверда прихильність структурним реформам щодо боротьби з корупцією і відкриття економіки західним інвестиційним і фінансовим інститутам повинні мати вирішальне значення для сприяння стабілізації економіки. Уряд запустив комплекс реформ для відновлення зростання, але прогрес ще не очевидний.

На думку міжнародних та вітчизняних експертів, істотне зниження конкурентоспроможності України в міжнародних рейтингах у 2014–2016 рр. пов'язане з нестабільною політичною ситуацією і з ростом агресії Росії в країні. Оскільки військові протистояння на Донбасі призводять до постійного зниження загальноекономічних показників, руйнування вітчизняної інфраструктури, зниження виробництва, цілком прогнозовано, що все це негативно позначиться на майбутніх рейтингах міжнародної конкурентоспроможності України. Тому пошук шляхів підвищення конкурентних позицій країни в світовому економічному просторі є одним із найактуальніших завдань українського уряду.

Для переходу вітчизняної економіки на якісно новий рівень розвитку і підвищення міжнародної конкурентоспроможності необхідно розробити

дієву ефективну систему державного управління, спрямовану на реалізацію політики перерозподілу ресурсів на користь інноваційного розвитку шляхом підтримки наукомістких галузей, формування попиту на інтелектуальну продукцію, впровадження прогресивних нововведень. Високий рівень технологічної готовності міг би стати основою для підвищення конкурентоспроможності українських компаній на зовнішніх ринках, а впровадження передових інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності урядових структур дало б змогу значно підвищити оцінку країни в рейтингах у позиції ефективності роботи державних інститутів [2].

Висновки. Отже, стратегічні пріоритети України щодо підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності повинні відображатися у системі поступових кроків адаптації національної економіки до змін світових глобалізаційних та інтеграційних процесів. Основними механізмами підвищення конкурентних переваг України є здійснення внутрішніх реформ та трансформація векторів зовнішньоекономічної політики. Також зусилля держави слід спрямувати на формування сприятливого бізнес-середовища, яке дасть змогу реалізувати наявний інноваційний і людський потенціал і стане передумовою поступового підвищення міжнародної конкурентоспроможності України у світових рейтингах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дергачова В.В., Шеремет Т.Г. Україна в системі міжнародної конкурентоспроможності: оцінка позицій, причини і шляхи відродження. Економічний вісник НТУУ «КПІ». 2010. № 7. С. 86–90.
2. Шевченко О.О. Моделі підвищення міжнародної конкурентоспроможності країни: теоретико-методологічний аспект. Економічний вісник Донбасу. 2011. № 3. С. 25–28.
3. The Global Competitiveness Report 2015-2016. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf.
4. World Bank Ease of Doing Business Report 2017. URL: <http://www.doingbusiness.org/rankings>.
5. Human Development Report 2017. URL: hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14-report-en-1.pdf.